

Křesťanská sociální etika

Jabok 2008

4. List Pokoj a dobro

Iustitia et Pax

- Rada Iustitia et Pax, Česká republika je orgánem České biskupské konference dle článku 26 Stanov ČBK.
- Rada navazuje na poslání a cíle Papežské rady pro spravedlnost a mír a uplatňuje myšlenky tohoto poslání v České republice.
- Rada
 - se zabývá dodržováním lidských práv v České republice i ve světě a vystupuje proti jejich porušování.
 - sleduje sociální, ekologické a společenské problémy české společnosti, předkládá jejich analýzy a usiluje o hledání takových přístupů k jejich řešení, která nezesilují napětí mezi společenskými skupinami.
 - seznamuje veřejnost se sociálním učením církve.
- www.iupax.cz
- Předsedou Rady je biskup Václav Malý.

Pokoj a dobro

- List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi, 17. 11. 2000.
- Název: oblíbený pozdrav Sv. Františka z Assisi.
- Stanovisko křesťanských církví v ČR, vypracované z pověření České biskupské konference a Ekumenické rady církví. Autorský tým:
 - Prof. Lubomír Mlčoch, děkan Fakulty sociálních věd UK (vedení)
 - Prof. Zdeněk Kučera, HTF
 - Prof. Jakub Trojan, ETF
 - Odborníci z katolické církve (10)
- Východisko: po deseti letech transformace jsou v našem politickém, hospodářském a sociálním životě závažné chyby jako důsledek nedostatečného důrazu na jejich etickou dimenzi. Na to chtějí křesťané upozornit a zároveň navrhnout možnosti, jak tuto situaci změnit.
- <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000526.pdf>

Veřejná diskuse

- Cíl:
 - Motivovat věřící křesťany, aby se kvalifikovaně angažovali v sociální oblasti
 - Informovat veřejnost o existenci vyspělé sociálně-etické reflexe v křesťanských církvích a pozvat ji ke spolupráci
 - Vyvolat veřejnou diskusi na sociálně etická témata

- Obsah:
 - kritické zhodnocení dosavadní hospodářské transformace
 - aplikace křesťanských principů na některé důležité oblasti:
 - sociální rozměr ekonomiky,
 - obnova právního řádu a růst k odpovědnému občanství,
 - problém práce a nezaměstnanosti,
 - humánní ekologie,
 - rodina, vzdělání, média.
- Veřejná diskuse byla realizována v následujících dvou letech formou tiskových konferencí, přednášek, rozhlasových informací, školení, odborných konferencí, besed ve školách, farnostech a sborech, internetových diskusí, článků v časopisech, dopisů apod.
- Výsledky veřejné diskuse shrnuje dokument Žeň veřejné diskuse k listu Pokoj a dobro, který je zároveň reakcí autorského týmu na podněty, kritiku a otázky.
- <http://www.cirkev.cz/res/data/004/000536.pdf>

Dědictví minulosti

- *„Reflexe minulosti je zkoumáním znamení času a hledáním cest ke spravedlivému uspořádání společnosti. Proto nelze udělat za minulostí tlustou čáru.“*
- Církev přijímá svůj díl odpovědnosti
 - za odcizení části obyvatelstva od křesťanské víry (zvláště v době austrokatolicismu)
 - za to, že nenašla odpověď na myšlenky osvícenství, a tak ztratila kontakt s aktuálním společenským děním
 - za opožděné a nedůsledné řešení dělnické otázky.
- Doba komunismu byla spojena s pronásledováním křesťanů, které vedlo k prohloubení víry a k ekumenickému sblížení církví. *„Po roce 1989 jsou bratrské vztahy mezi našimi církvemi tak dobré, jako nikdy v minulosti nebyly.“* Zároveň ale mnoho křesťanů (včetně církevních představitelů) nerozpoznalo nebezpečí komunistické ideologie a otevřeně spolupracovali s režimem.
- *„Naším dědictvím je zmatek v hodnotách, malá odolnost vůči ideové manipulaci a oslabená mravní integrita.“*

Listopadové události roku 1989 a období transformace

- Rozpad komunistického bloku patří ke klíčovým událostem 20. století. Snadnost, rychlost a nenásilnost změn všechny zaskočila, odborníci nebyli schopni je předpovědět. Věřící lid je interpretoval jako Boží zásah do lidských dějin.
- Přílišná právní i politická kontinuita s minulým režimem byla a je zátěží. Nesouhlas se zásadou, že aktéři případných zločinů mohou být souzeni pouze na základě zákonů své doby, které byly často v rozporu s nadřazenými mezinárodními právními normami.
- Nepodařilo se vytvořit pevný právní řád, právo je odděleno od morálky.
- V ekonomické transformaci po pádu komunismu byl podceněn morální rozměr – fundamentalistický liberalismus zaměřený na zisk bez sociální odpovědnosti se stal náhradním náboženstvím a vedl k provázání politických špiček s organizovaným zločinem.

- Transformace není jen ekonomickou záležitostí, jde o celostní úkol o více dimenzích: kultivace právního a morálního řádu, budování občanské společnosti, modernizace hospodářství i státní a veřejné správy, obnova kulturní a duchovní dimenze člověka.

Ekonomická transformace: trh jako všelék a trh jako spása?

- Ekonomické hodnoty nesmějí být postaveny na vrchol pyramidy cílů
- Trh může dobře fungovat jen v etickém prostředí – a to si jen trh sám nevytvoří. Účastníci by měli respektovat hodnoty čestnosti, poctivost, lidské důstojnosti, řídit se „zlatým pravidlem“, etickou maximou: „Co chceš, aby jiní činili tobě, to čini i ty jim.“ Soubor občanských ctností tvoří tzv. „sociální kapitál“.
- Trh může dobře plnit své funkce jen v prostředí soutěže – a to má chránit stát
- Řada sektorů je svou povahou neredukovatelná na pouhou hru nabídky a poptávky (věda, kultura, školství, sociální služby, zdravotnictví, ale také železniční a silniční doprava)

Obnova právního řádu

- V komunistickém režimu převládlo formální pojetí práva: litera zákona a jeho účelový výklad se stal vším. Zákonodárci i soudci přestávali být schopni samostatně aplikovat obecně etické i právně etické principy na sporné kauzy své doby: *„Je tedy nutno usilovat o návrat přirozeného práva do právní teorie a praxe, aby se odstranila mezera mezi literou zákona a duchem, jež činí naše „pozitivní právo“ defektním.“ (PD 31)*
- S rychlostí právních změn klesala vynutitelnost a vymahatelnost práva, soudní řízení se protahovalo. To však vede k dalšímu bezpráví.
- Je třeba jasně oddělit moc zákonodárnou, výkonnou a soudní a zabránit kariérismu, úplatkářství a propojování státní moci se strukturami zločinu.

Člověk ve světě práce

- Podnikatel je organizátor, koordinátor, člověk, který tvoří věci nové: *pozitivní privatizační a restituční příběhy* (podnikatelé, kteří s využitím restituovaného majetku nebo zahraničního kapitálu zakládali a odpovědně rozvíjeli nové podniky).
- Privatizace pro pouhé osobní obohacení nebyla řešením. Korupční jednání spojené s „tunelováním“ je hluboce nemorální a zavrženíhodné.
- Vysoká nezaměstnanost je společenským zlem, neboť je narušována lidská důstojnost nezaměstnaných (sociální izolace, pocit bezvýznamnosti) – tvorba nových pracovních míst je proto záslužná.
- Křesťanské církve jsou na straně těch, kdo jsou vytlačováni na okraj společnosti – solidarita, charitativní činnost církvi: *„Jsme si vědomi, že sociální práce církve nedostačuje. V tomto smyslu nebude nikdy dost lidí ochotných ke službě, neboť 'chudé máte vždycky kolem sebe' (MT 26,11).“*
- Odbory jsou legitimní složkou společnosti. *„Takzvaná tripartita, v níž jsou zástupci zaměstnavatelů, zaměstnanců a vlády, může napomáhat smírnému řešení konfliktů.“*
- Demokratická kultura práce je alternativou a ekonomickou výzvou: spoluúčast zaměstnanců na rozhodovacích procesech, spoluvlastnický vztah zaměstnanců k podniku, celoživotní vzdělávání.

Humánní ekologie: člověk jako správce přírody a celého stvoření

- Výzvy a problémy globalizace
- Komunismus byl ekologicky nešetrný, v 90. letech bylo realizováno mnoho dobrého.
- *„Je třeba i u nás vážně uvažovat o tzv. ekologické dani. Jde o to, aby např. účastníci silniční dopravy, ale i další znečišťovatelé přírody, nesli náklady spojené s negativními účinky svých aktivit.“ (PD 47)*
- Ekonomie dobrovolné skromnosti, kultura služby a dávání.

Rodina, vzdělání, média

- Rodina je v situaci vážného ohrožení, společnost by měla vytvářet podmínky pro její stabilitu (zaměstnání by nemělo být upřednostňováno před rodinným životem, finanční podpora početných rodin apod.).
- Vzdělání by se mělo stát společenskou prioritou, důraz na celoživotní vzdělávání.
- Rizika zneužití masové komunikace: násilí, vulgárnost, reklama, vyvolávání zbytečných potřeb; nutnost posílit a profesionalizovat křesťanská média.

Závěr

- Úkolem křesťanů a církví je ukazovat lidem duchovní a transcendentní hodnoty.
- Vůči strukturálnímu zlu nesmějí křesťané mlčet – znamenalo by to jejich spoluvinu.
- Svoboda neznamena svévoli, ale mravní úkol.
- Křesťanská sociální etika jako alternativa současných trendů: nebojme se jít proti větru.
- *„Páteří křesťanského sociálního učení jsou myšlenky o důstojnosti každého člověka, o solidaritě a subsidiaritě, o společném dobru, o spoluúčasti člověka na ekonomických procesech, v nichž může rozvíjet i svou osobnost, o svobodě a nezczitelných lidských právech. Všechny tyto myšlenky jsou v harmonii se Všeobecnou deklarací lidských práv i s odpovídajícími lidskými povinnostmi. Patří k nim dále sociálně odpovědné vlastnictví, svoboda podnikání a sociálně orientované tržní hospodářství, jemuž nechybí respekt k právu a etickým principům. Odtud čerpáme inspiraci i pro tvorbu pracovních alternativ, projektů a vizí v oblasti sociálního, ekonomického i politického života. Odtud čerpáme inspiraci i sílu k tomu, abychom vyslovili jasné „ano“ a jasné „ne“ k nejrůznějším společenským jevům.“ (PD 65)*

Žeň veřejné diskuse k listu Pokoj a dobro

- 2 roky po vydání listu: 2002.
- Reakce na kritiku, rozvinutí některých myšlenek:
 - Je naše situace skutečně tak negativní?
 - Hledání post-materialistického životního stylu
 - Struktury zla skutečně existují, jsou spojeny s odpovědností konkrétních osob
 - Evropská unie jako velká příležitost
 - Demokratický kapitalismus potřebuje duchovní základy